

**Марија Ацковска,
Неда Петроска Ангеловска, Дејан Методијески, Оливер
Филипоски**

ЕКОНОМИКА И ОРГАНИЗАЦИЈА НА УГОСТИТЕЛСТВОТО

Скопје, 2017

Автори: д-р Марија Ацковска, д-р Неда Петроска Ангеловска,
д-р Дејан Методијески, д-р Оливер Филипоски

Рецензенти: д-р Елизабета Митрева, д-р Нако Ташков

Лектор: д-р Толе Белчев

Дизајн: Филип Панајотов

Печати: Лонгуров ДОО

Тираж: 85

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски",
Скопје
640.4.01
ЕКОНОМИКА и организација на угостителството / Марија Ацковска ...
[и др.]. - Штип : Лонгуров, 2017. - 218 стр. : илустр. ; 25 см
Автори: Марија Ацковска, Неда Петроска Ангеловска, Дејан
Методијески, Оливер Филипоски. - Библиографија: стр. 211-218
ISBN 978-608-66037-0-0
1. Ацковска, Марија [автор]
а) Економика и организација на угостителството
COBISS.MK-ID 102551562

Содржина

| | |
|---|-----------|
| ПРЕДГОВОР..... | 11 |
| I. ЕКОНОМИКА И ОРГАНИЗАЦИЈА НА УГОСТИТЕЛСТВОТО..... | 12 |
| 1. Поим и предмет на проучување на Економика и организација на угостителството..... | 12 |
| 1.1. Поим и предмет на проучување на економиката на угостителството | 12 |
| 1.2. Поим и предмет на проучување на организацијата на угостителството | 13 |
| 1.3. Конкретен предмет на проучување на економиката и организацијата на угостителството | 15 |
| 2. Методи со кои се служи економиката и организацијата на угостителството..... | 16 |
| 2.1. Дијалектичка метода | 16 |
| 2.2. Историска и логичка метода..... | 18 |
| 2.3. Индуктивна и дедуктивна метода..... | 19 |
| 2.4. Квантитативна и квалитативна метода..... | 20 |
| 3. Поим, карактеристики и функции на угостителството..... | 22 |
| 3.1. Поим на угостителството | 22 |
| 3.2. Карактеристики на угостителството..... | 23 |
| 3.3. Функции на угостителството | 23 |
| 3.3.1. Економски (стопански) функции на угостителството | 24 |
| 3.3.2. Некономски функции на угостителството | 27 |
| 4. Угостителството како посебна стопанска дејност | 28 |
| 5. Односот на угостителството со другите стопански и нестопански дејности..... | 30 |
| 5.1. Односот меѓу угостителството и другите стопански дејности | 30 |
| 5.1.1. Односот меѓу угостителството и сообраќајот..... | 30 |
| 5.1.2. Односот меѓу угостителството и трговијата на мало | 31 |
| 5.1.3. Односот меѓу угостителството и занаетчиството | 32 |
| 5.1.4. Односот меѓу угостителството и туристичките агенции | 32 |
| 5.1.5. Односот меѓу угостителството и земјоделството..... | 33 |
| 5.1.6. Односот меѓу угостителството и индустријата | 33 |
| 5.2. Односот меѓу угостителството и нестопанските (општествени) дејности 34 | |
| 5.2.1. Односот меѓу угостителството и културата | 34 |

| | |
|---|-----------|
| 5.2.2. Односот меѓу угостителството и образованието | 34 |
| 5.2.3. Односот меѓу угостителството и науката | 35 |
| 5.2.4. Односот меѓу угостителството и здравството | 35 |
| 6. Значењето на угостителството во “туристичкото стопанство” | 35 |
| II. РАБОТЕЊЕТО ВО УГОСТИТЕЛСТВОТО | 37 |
| 1. Поим на терминот “работење” од економски аспект | 37 |
| 2. Класификација (поделба) на работењето | 39 |
| 2.1. Внатрешно и надворешно работење | 39 |
| 2.2. Материјално и финансиско работење | 40 |
| 2.3. Работење од економски, правен и општествен аспект | 40 |
| 3. Предмет на работењето во угостителството | 41 |
| 4. Целта на работењето на угостителството | 42 |
| 5. Концепција на работењето на угостителството | 43 |
| 6. Карактеристики (специфичности) на работењето во угостителството | 45 |
| III. ПОДЕЛБА (КЛАСИФИКАЦИЈА) НА УГОСТИТЕЛСТВОТО | 49 |
| 1. Хотелиерство и ресторатерство | 50 |
| 1.1. Хотелиерство | 50 |
| 1.2. Ресторатерство | 50 |
| 2. Угостителство со постојано работење и угостителство со сезонско работење | 51 |
| 2.1. Угостителство со постојано работење | 51 |
| 2.2. Угостителство со сезонско работење | 51 |
| 3. Угостителство кое работи за јавни потреби и угостителство кое работи за потребите на основачите | 53 |
| 3.1. Угостителство кое работи за јавни потреби | 53 |
| 3.2. Угостителство кое работи за потребите на основачите | 53 |
| 4. Јавно и приватно угостителство | 54 |
| 4.1. Јавно угостителство | 54 |
| 4.2. Приватно угостителство | 55 |
| IV. ПОИМ, ЗНАЧЕЊЕ И ВИДОВИ НА УГОСТИТЕЛСКА МРЕЖА И УГОСТИТЕЛСКИ ОБЈЕКТИ | 55 |
| 1. Поим и значење на угостителска мрежа | 55 |
| 1.1. Хотелиерска мрежа | 56 |
| 1.1.1. Основни капацитети за сместување | 56 |
| 1.1.2. Комплементарни капацитети за сместување | 61 |
| 1.2. Ресторатерска мрежа | 66 |

| | |
|--|-----------|
| 1.2.1. Ресторани | 66 |
| 1.2.2. Бифеа (кафулиња) | 71 |
| 1.2.3. Кафеани | 71 |
| 1.2.4. Барови | 71 |
| V. РАБОТНА СИЛА ВО УГОСТИТЕЛСТВОТО..... | 72 |
| 1. Работната сила како еден од основните фактори за производство на производи, односно за вршење услуги во угостителството..... | 72 |
| 1.1. Предмети на трудот..... | 73 |
| 1.2. Средства на трудот..... | 73 |
| 1.3. Труд | 74 |
| 2. Фактори од кои зависи обемот и квалитетот на производите и услугите во угостителството | 76 |
| 2.1. Општите услови за работење..... | 76 |
| 2.1.1. Технички услови за работење..... | 76 |
| 2.1.2. Општествени услови | 78 |
| 2.2. Системот на нормирање и утврдување (мерење) на резултатите од работењето..... | 81 |
| 2.3. Начинот на наградување на вработениот персонал | 82 |
| 2.4. Степенот на развиеноста на техничката (поединечната) поделба на трудот | 83 |
| 2.5. Обемот и квалитетот на факторите за производство на производи, односно за вршење услуги..... | 84 |
| 2.6. Организација на работењето..... | 85 |
| 3. Карактеристики (специфичности) на работната сила во угостителството..... | 85 |
| 3.1. Потреби од поседување на релативно повисок степен на општо образование | 86 |
| 3.2. Потреба од поседување на релативно добар надворешен изглед | 87 |
| 3.3. Потреба од одлично познавање на својата конкретна работа и солидно познавање на работењето во угостителските објекти каде што тие се вработени..... | 88 |
| 3.4. Потреба од познавање на еден или повеќе странски јазици | 89 |
| 3.5. Потреба од поседување на висок степен на култура на однесување со гостите | 89 |
| 3.6. Потреба од солидно познавање на психологијата на гостите | 89 |

| | |
|--|-----------|
| 4. Проблеми во врска со обезбедувањето и користењето на работната сила во угостителството | 90 |
| 4.1. Проблеми во врска со обезбедувањето на квалификувана работна сила | 90 |
| 4.1.1. Вршењето на угостителската дејност претставува мошне напорна и неблагодарна работа | 91 |
| 4.1.2. Недоволна сигурност во егзистенцијата од вршењето на угостителска дејност..... | 91 |
| 4.1.3. Незадоволителна награда за вложениот труд..... | 92 |
| 4.2. Проблеми во врска со користењето на работната сила во угостителството | 92 |
| 5. Систем и организација на формирање (образование) на кадри во угостителството | 93 |
| 6. Номенклатура на занимањата | 94 |
| VI. СРЕДСТВА ВО УГОСТИТЕЛСТВОТО | 95 |
| 1. Поим и видови на средства и нивните извори | 95 |
| 2. Основни средства | 97 |
| 2.1. Поим и содржина на основните (постојаните) средства..... | 97 |
| 2.2. Карактеристики (специфичности) на средствата на трудот, односно на основните средства во угостителството | 98 |
| 2.3. Класификација на основните средства | 99 |
| 2.3.1. Класификација и карактеристики на средствата на трудот кои функционираат како основни средства според економската улога што ја вршат во процесот на производството, односно во давањето на услуги | 100 |
| 2.3.2. Класификација на средствата на трудот, односно на основните средства, според местото што го имаат во процесот на производството..... | 103 |
| 2.3.3. Класификација на основните средства според тоа дали се користат или не се користат..... | 104 |
| 2.4. Трошење, амортизација и одржување на средствата на трудот.. | 104 |
| 2.4.1. Поим и видови на трошење и амортизација на средствата на трудот | 105 |
| 2.4.2. Поим и видови на одржување на средствата на трудот | 111 |
| 2.5. Обем, структура и степен на користење на капацитетите на основните средства во угостителството..... | 112 |

| | |
|--|------------|
| 3. Обртни средства | 116 |
| 3.1. Поим и содржина на обртните средства | 117 |
| 3.2. Карактеристики (специфичности) на средствата на трудот, односно на обртните средства во угостителството | 118 |
| 3.3. Класификација на обртните средства | 119 |
| 3.3.1. Класификација на обртните средства според нивниот облик 119 | |
| 3.3.2. Класификација на обртните средства според нивната намена (функција) во процесот на работењето, т.е. според фазите во кружното движење | 120 |
| 3.3.3. Класификација на обртните средства што служат како предмети на трудот, т.е. репродукционен материјал | 121 |
| 3.4. Кружно движење (вртење), обрт и брзина на вртење на обртните средства 123 | |
| 3.5. Потребен обем на обртни средства..... | 126 |
| 4. Посебни средства | 130 |
| 4.1. Резервни средства | 130 |
| 4.2. Средства за заедничка потрошувачка | 131 |
| VII. РЕПРОДУКЦИЈА ВО УГОСТИТЕЛСТВОТО | 131 |
| 1. Поим и видови на репродукција | 132 |
| 2. Потреба од проширена репродукција во угостителството..... | 133 |
| 3. Поим и цели на инвестиционата политика во угостителството..... | 135 |
| VIII. ТРОШОЦИ ВО УГОСТИТЕЛСТВОТО | 136 |
| 1. Поим и карактеристики (специфичности) на трошоците во угостителството..... | 136 |
| 2. Класификација (поделба) на трошоците | 138 |
| 2.1. Класификација на трошоците според трошењето на елементите на производството односно на вршењето на услуги | 139 |
| 2.2. Класификација на трошоците според местото на настанувањето односно според одделните производи и услуги за кои се однесуваат 139 | |
| 2.3. Класификација на трошоци според начинот на постапката при пресметувањето и распоредувањето на трошоците по места и носители 141 | |
| 2.4. Класификација на трошоците од аспект на нивното движењето во однос на обемот на производите односно на услугите | 142 |

| | |
|---|------------|
| IX. ЦЕНИТЕ И КАЛКУЛАЦИИТЕ ВО УГОСТИТЕЛСТВОТО | 144 |
| 1. Поим и значење на цената | 144 |
| 2. Видови на цени..... | 145 |
| 2.1. Урамнотежени, депрецирани и апрецирани цени | 146 |
| 2.2. Слободни и административни цени | 147 |
| 2.3. Цени на големо и цени на мало | 148 |
| 2.4. Цени на чинење и продажни цени | 149 |
| 3. Формирање на цените во угостителството | 149 |
| 3.1. Разлики во формирањето на цените меѓу ресторатерството и хотелиерството односно разлики во нивното формирање во самото хотелиерство | 149 |
| 3.2. Методи за формирање на цените | 151 |
| 4. Калкулации во угостителството | 152 |
| 4.1. Поим и задачи на калкулации | 152 |
| 4.2. Видови на калкулации | 152 |
| 4.2.1. Според времето на составувањето на калкулациите | 153 |
| 4.2.2. Според пресметувањето на цената на одделни угостителски производи и услуги | 153 |
| 4.2.3. Според методата на пресметување на трошоците т.е. на цената на чинењето на одделни производи и услуги во различни услови на работење | 154 |
| 4.2.4. Според тоа дали при пресметувањето на цената на производите и услугите е вклучена маржата | 158 |
| 4.3. Основи за составување на калкулациите | 163 |
| 5. Цената на производите и услугите како инструмент на деловната политика | 164 |
| X. ОСНОВНИ ЕКОНОМСКИ ПРИНЦИПИ НА РАБОТЕЊЕТО ВО УГОСТИТЕЛСТВОТО | 165 |
| 1. Продуктивност на трудот | 166 |
| 1.1. Поим и значење на продуктивноста на трудот | 166 |
| 1.2. Мерење на продуктивноста на трудот | 167 |
| 1.3. Анализа на продуктивноста на трудот | 171 |
| 2. Економичност на работењето | 172 |
| 2.1. Поим и значење на економичноста | 172 |
| 2.2. Мерење на економичноста во работењето | 175 |
| 2.3. Анализа на економичноста во работењето | 178 |
| 3. Рентабилност на работењето | 179 |

| | |
|--|------------|
| 3.1. Поим и значење на рентабилноста во работењето..... | 179 |
| 3.2. Мерење на рентабилноста во работењето..... | 181 |
| 3.3. Анализа на рентабилноста во работењето..... | 183 |
| XI. ПАЗАРОТ НА УГОСТИТЕЛСКИ ПРОИЗВОДИ И УСЛУГИ | 184 |
| 1. Поим, значење и класификација на пазарот воопшто и посебно на пазарот на угостителски производи и услуги | 184 |
| 1.1. Поим на пазарот..... | 184 |
| 1.2. Значење на пазарот..... | 185 |
| 1.3. Класификација на пазарот | 185 |
| 2. Поим и специфичности (карактеристики) на угостителската понуда и побарувачка | 188 |
| 2.1. Поим на угостителската понуда и побарувачка..... | 188 |
| 2.2. Специфичности (карактеристики) на угостителската понуда и побарувачка | 189 |
| 3. Поим и значење на маркетинг концепцијата во угостителството..... | 190 |
| 4. Угостителска пропаганда..... | 192 |
| 4.1. Поим и значење на пропагандата во угостителството | 192 |
| 4.1.1. Поим за пропаганда во угостителството | 192 |
| 4.1.2. Значењето (улогата) на пропагандата во угостителството.. | 193 |
| 4.2. Видови на пропаганда во угостителството..... | 194 |
| 4.2.1. Општа и комерцијална пропаганда..... | 194 |
| 4.2.2. Колективна и индивидуална пропаганда во угостителството | 196 |
| 4.2.3. Воопштена и специјална пропаганда во угостителството..... | 196 |
| 4.2.4. Домашна и странска пропаганда во угостителството..... | 196 |
| 4.3. Средства на пропагандата во угостителството..... | 197 |
| 4.3.1. Графички средства | 197 |
| 4.3.2. Огласни средства..... | 198 |
| 4.3.3. Проекциони (екрански) средства | 198 |
| 4.3.4. Просторно-пластични средства | 199 |
| 4.4. Финансирање на пропагандата во угостителството..... | 199 |
| 4.4.1. Финансирање на општата пропаганда во угостителството.. | 199 |
| 4.4.2. Финансирање во комерцијалната пропаганда во угостителството | 200 |
| 4.5. Ефикасноста на пропагандата во угостителството | 201 |

| | |
|---|------------|
| ХII. УГОСТИТЕЛСКА ПОЛИТИКА..... | 203 |
| 1. Поим, улога и ефикасност на угостителската политика | 203 |
| 2. Видови на угостителска политика | 204 |
| 3. Задачи и цели на угостителската политика..... | 205 |
| 3.1. Задачи на угостителската политика | 205 |
| 3.2. Цели на угостителската политика..... | 206 |
| 4. Носители и извршители на угостителската политика | 208 |
| 5. Мерки (инструменти, средства) на угостителската политика | 209 |
| КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА | 211 |

ПРЕДГОВОР

Угостителството е дејност во која големо влијанието зазема човечкиот фактор па поради тоа стручноста на вработените е од пресудна важност за квалитетот на угостителската понуда како од економски, така и од организациски аспект. Вработените треба да имаат одредени знаења, доколку сакаме македонското современо угостителство успешно да го насочуваме кон зацртаните цели, во услови на динамично меѓународно окружување. За да ги задоволи таквите барања, угостителскиот персонал во Република Македонија треба постојано да се школува и усовршува. Потребно е да се применуваат техники на тестирање и подучување на вработените, да се утврдат стандардите во работните процеси, да се одредат основите за мотивација и др. Со еден збор, потребно е вложување во образованието на вработените.

Општ е впечатокот дека во Македонија постои недостаток на глобална концепција за развој на туризмот и угостителството, адекватна економска политика, особено развојна политика на комплементарните дејности кои треба да го пратат неговиот развој. Оттука, потребно е угостителството да се набљудува во широки, макроекономски рамки и тоа како специфичен пазарен сегмент чии димензии и економска содржина најцелосно се согледуваат во обемот и структурата на туристичката потрошувачка.

Оваа книга е изработена со цел лицата кои директно или индиректно се инволвирани во угостителство да се запознаат со угостителството како основна дејност на туризмот, видовите на сместувачки објекти кај нас и во светот, основната организација на претпријатијата, работните места и работните задачи. За таа цел внимателно се подготвени и претставени сите делови од текстовите чија што содржина е соодветна на потребата од концизна и целосна слика за економика и организација на угостителството.

Од авторите.